

HALED HOSEINI

*A planine
odjeknuše*

Preveo
Nikola Pajvančić

■ Laguna ■

Naslov originala

Khaled Hosseini

AND THE MOUNTAINS ECHOED

Copyright © 2013 by Khaled Hosseini and Roya Hosseini,
as Trustees of The Khaled and Roya Hosseini Family
Charitable Remainder Unitrust No. 2 dated February 29,
2012 All rights reserved.

Epigraph copyright Coleman Barks

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Ova knjiga posvećena je Harisu i Fari,
oboje nur mojih očiju, i mom ocu
koji bi se ponosio*

Elejni

„Sa one strane ideje
o dobrim i lošim delima,
postoji jedno polje.
Tamo ćemo se naći.“

DŽELALUDIN RUMI, 13. VEK

JEDAN

Jesen 1952.

Znači tako. Hoćete priču, pa ću jednu i da vam ispričam. Ali samo jednu. Da niste posle tražili još, ni jedno ni drugo. Kasno je, a mene i tebe, Pari, sutra čeka dugačak put. Noćas moraš da se naspavaš. A i ti, Abdulah. Računam na tebe, sine, dok ja i tvoja sestra budemo odsutni. Računa i tvoja majka. Dobro. Rekoh, jednu priču. Slušajte, oboje, i to dobro slušajte. I nemojte da me prekidate.

Nekada davno, u doba kad su zemljom hodili zlodusi divovi, vatreni džinovi i orijaši, bio jedan seljak po imenu baba Ajub. Živeo je sa porodicom u seocetu zvanom Majdan Sabz. Baba Ajub je imao da prehrani brojnu decu, pa mu je život prolazio u mukotrpnom radu. Svakog dana je crnčio od zore do mraka, orao, okopavao i starao se o svojih nekoliko stabala pistaća. Čovek ga je uvek mogao videti presamićenog na polju, leđa krivih kao srp kojim je čitav dan zamahivao. Šake su mu večito bile žuljevite

i često su krvarile, a san bi ga svake noći odneo čim mu obraz dodirne jastuk.

A u tome, reći ću vam, nikako nije bio jedini. Život u Majdan Sabzu beše svima težak. Postojala su i druga, srećnija sela, na severu, u dolinama, gde je bilo voćaka, cveća i svežeg vazduha, i gde je potocima tekla studena, bistra voda. Majdan Sabz, međutim, beše očajno mesto i baš ni po čemu nije podsećao na sliku koju biste zamislili kad čujete njegovo ime, *Zelena polje*. Nalazio se u prašnjavoj ravnici, okružen vencem krševitih planina. Tu je duvao vreo vetar i bacao prašinu u oči. Nalaženje vode beše svakodnevna muka, zato što bi seoski bunari, čak i oni najdublji, često presahnuli. Da, postojala je i reka, ali su seljani morali da hodaju do nje pola dana, a voda joj je svejedno čitave godine bila muljevita. Sada je, posle deset godina suše, čak i voda u reci sasvim opala. Recimo samo da su ljudi u Majdan Sabzu radili dvaput teže da bi živeli makar upola kao nekad.

Svejedno, baba Ajub je sebe ubrajao u srećnike, zato što je imao porodicu koja mu je značila više od svega na svetu. Ženu je voleo i nikada na nju nije digao glas, a kamoli ruku. Cenio je njene savete i istinski uživao u njenom društvu. Što se dece tiče, bog ga je blagoslovio onoliko puta koliko je na šaci prstiju, sa tri sina i dve kćerke, i on ih je sve silno voleo. Kćeri mu behu krotke, dobroćudne i na dobrom glasu. Sinove je već naučio vrlinama poštenja, hrabrosti, prijateljstva i marljivog rada bez žalopojki. Oni su bili poslušni, kao što to dobri sinovi moraju biti, i pomagali su mu oko useva. Mada je voleo svu svoju decu, baba Ajub je u sebi posebnu naklonost gajio prema

najmlađem sinu Kaisu, kome behu tri godine. Kais je bio dečaćić tamnoplavih očiju. Vragolastim smehom umeo je da očara svakoga ko ga sretne. Bio je takođe jedan od onih dečaka toliko punih životne snage da su je crpili drugima. Kada je prohodao, toliko je u tome uživao da je po čitav dan hodao na javi, a onda, na brigu roditelja, i noću, dok spava. U snu bi izašao iz porodične kuće od naboja pa odlutao u tamu obasjanu mesečinom. Naravno da su roditelji brinuli. Šta ako upadne u bunar, ako se izgubi ili, najgore od svega, ako ga napadne neko stvorenje koje noću vreba na ravnici? Mnoge su lekove isprobali, ali nijedan nije delovao. Baba Ajub je na kraju pronašao rešenje, ono najjednostavnije, kakva su često najbolja. Skinuo je zvonce s jedne kože i okačio ga Kaisu oko vrata, da zvonjava nekog probudi kad se Kais digne usred noći. Mesečarenje je na neko vreme stalo, ali je Kais zavoleo zvonce i nije se više odvajao od njega. I tako, iako više nije služilo prvobitnoj nameni, zvonce je ostalo na uzici oko dečakovog vrata. Kada bi se baba Ajub na kraju napornog dana vraćao kući, Kais bi izjurio iz kuće i naleteo ocu glavom u stomak, a zvonce je pratilo svaki njegov maleni korak. Baba Ajub bi ga digao i uneo u kuću, pa bi Kais pomno posmatrao oca kako se pere, a onda seo kraj njega za večeru. Pošto bi jeli, baba Ajub bi pijuckao čaj, posmatrao svoje najmilije i zamišljao dan kada će se sva njegova deca poženiti i poudavati, pa i sama dobiti decu, kada će on biti ponosna glava još veće porodice.

Avaj, Abdulah i Pari, baba Ajubovim danima sreće ubrzo dođe kraj.

Jednoga dana u Majdan Sabz stiže div. Dok je prilazio selu iz pravca planina, zemlja je podrhtavala od njegovih koraka. Seljani pobacaše ašove, motike i sekire pa se razbežaše. Pozaključavaše se po kućama i prestrašeno se zagriše. Kad je zaglušujući bat koraka stao, nebo iznad Majdan Sabza potamne od divove senke. Pričali su da su mu iz glave štrčali krivi rogovi, a da su mu grube crne malje prekrivale ramena i silni rep. Pričali su da su mu oči crveno sijale. Niko nije zasigurno znao, razumete, barem niko živ: div bi na licu mesta pojeo svakog ko se usudi na makar jedan pogled. Dobro toga svesni, seljani nisu odvajali oči od zemlje.

Svi su u selu znali zašto je div došao. Čuli su priče o njegovim posetama drugim selima i mogli su samo da se čude zašto je Majdan Sabz toliko dugo bio pošteđen. Možda im je, računali su, naruku išao sirotinjski, oskudan život kakav su vodili u Majdan Sabzu, pošto njihova deca nisu jela koliko druga, i nisu bila toliko uhranjena. Kako bilo, sreća ih je ipak na kraju izdala.

Ceo Majdan Sabz je zadrhtao i zaustavio dah. Ljudi su se molili da div zaobiđe njihovu kuću, jer su znali da će, zakuca li im po krovu, morati da mu daju jedno dete. Div bi onda strpao dete u džak, prebacio džak preko ramena pa se vratio odakle je došao. Siroto dete više niko nikada ne bi video. A ako bi ukućani odbili, div bi im odneo svu decu.

A kuda je to div vodio decu? U svoju tvrđavu, na vrhu strme planine. Divova tvrđava beše veoma daleko od Majdan Sabza. Morali biste preći doline, nekoliko pustinja i dva planinska venca da stignete do nje. A ko bi zdrave pameti tamo pošao kad ga tamo samo smrt čeka? Pričalo

se da je tvrđava puna tamnica sa satarama okačenim na zidovima. S tavanice su visile kuke za meso. Pričalo se da ima ogromnih ražnjeva i ognjišta. Pričalo se da ako uhvati uljeza, div ume da savlada odbojnost prema mesu odraslih.

Sad već sigurno slutite na čiji je krov div kucnuo. Pošto ču taj zvuk, baba Ajubu se s usana otrže bolni krik, a žena mu pade u nesvest. Deca zaplakaše od strave ali i tuge, jer su znala da je odlazak jednog od njih sada neizbežan. Zajedno su čekali zoru da prinesu svoju žrtvu.

Šta da vam kažem o mukama koje su baba Ajub i njegova žena istrpeli te noći? Nijedan roditelj ne bi trebalo da donese takvu odluku. Baba Ajub je sa ženom raspravljao šta im je činiti, tako da deca ne čuju. Pričali su i plakali, pričali i plakali. Čitavu su noć razgovarali, a kada se zora približila, još nisu doneli odluku – što je možda div i priželjkivao, pošto će zbog njihove neodlučnosti moći da uzme petoro dece umesto jedno. Na kraju je baba Ajub ispred kuće uzeo pet jednakih kamenova. Na svakom je napisao ime jednog deteta i kad je to uradio, ubacio je kamenje u džak. Kada je ponudio džak ženi, ona je ustuknula kao da je u njemu zmija otrovnica.

„Ne mogu“, reče ona mužu odmahujući glavom. „Ne mogu ja da odlučim. Ne bih to podnela.“

„Ne bih ni ja“, zausti da kaže baba Ajub, ali onda kroz prozor vide da će sunce svaki čas proviriti iznad brda na istoku. Vreme je isticalo. Sav ojađen se zagledao u svoje petoro dece. Morao je odseći prst da spase šaku. Zažmurio je i izvadio kamen iz džaka.

Sigurno slutite i koji je kamen baba Ajub izvadio. Pošto je video ime na njemu, digao je lice ka nebu i vrisnuo.

Slomljenog srca, uzeo je u naručje najmlađeg sina, a Kais, koji je imao slepo poverenje u oca, radosno ga je zagrlio. Tek kada ga je baba Ajub stavio pred kuću i zatvorio vrata, dečak je shvatio šta se sprema, i baba Ajub je čvrsto žmurci, sa suzama na licu, stajao leđima naslonjen na vrata, dok je njegov voljeni Kais tukao malenim pesnicama po njima, vičući ocu da ga pusti unutra, a baba Ajub je samo stajao i šaputao „Oprosti mi, oprosti mi“ dok se zemlja tresla od divovih koraka, a njegov sin vrištao i zemlja iznova podrhtavala dok je div odlazio iz Majdan Sabza, sve dok na kraju nije otišao i zemlja se ponovo umirila i sve ponovo utihnulo, sve sem baba Ajuba, koji je još jecao i molio Kaisa da mu oprost.

Abdulah. Sestra ti je zaspala. Pokrij joj noge ćebetom. Tako. Lepo. Je li bilo dosta priče? Nije? Hoćeš da nastavim? Jesi li siguran, sine? Dobro onda.

Gde ono stadoh? A da. Usledila je žalost od četrdeset dana. Komšije su svakog dana kuvale nešto baba Ajubovima, i bdele zajedno s njima. Ljudi su donosili šta su imali – čaj, slatkiše, hleb, bademe – kao i svoje saučešće i tugu. Baba Ajub jedva da bi smogao snage da im zahvali. Sedeo je u ćošku, plakao, suze su mu lile iz oba oka kao da njima hoće da okonča sušu u selu. Ni najgorem dušmaninu ne biste poželeli njegove muke i patnju.

Prođe nekoliko godina. Suše se nastaviše i u Majdan Sabzu zavlada još gora beda. Nekoliko novorođenčadi umrlo je od žeđi u kolevcima. U bunarima je bilo još manje vode, a reka je presušila, za razliku od baba Ajubove boli, reke koja je samo bujala i bujala, iz dana u dan. Više svojim nije bio ni od kakve koristi. Nije radio, nije se molio,

jedva da je jeo. Žena i deca su ga preklinjali da se prene, ali uzalud. Posao su morali da preuzmu preostali sinovi, jer je baba Ajub po ceo dan samo sedeo na kraju njive, samotna nesrećna prilika zagledana u planine. Prestao je da razgovara sa seljanima jer je verovao da mu šapuću iza leđa. Govorili su da je kukavica što je tako olako predao sina. Da nije dostojan da bude otac. Pravi otac bi se uhvatio ukoštac sa divom. Poginuo bi braneci svoju porodicu.

Jedne noći je to spomenuo ženi.

„Niko to ne kaže“, odgovori njegova žena. „Ne misle da si kukavica.“

„Čujem ih ja“, rekao je.

„Čuješ sopstveni glas, mužu“, reče ona. Nije mu, međutim, rekla da seljani *zaista* šapuću iza njegovih leđa. Da šapuću kako je možda poludeo.

A onda im je jednog dana pružio dokaz za te priče. Ustao je u zoru. Nije probudio ženu i decu, već je u džak stavio nekoliko okrajaka hleba, obuo cipele, vezao srp za pojas, pa pošao.

Mnogo je, mnogo dana hodao. Hodao je sve dok sunce nije postalo slabašni crveni sjaj u daljini. Noću je spavao u pećinama dok je vetar napolju zviždao. Ili je spavao pored reka i ispod drveća i u zaklonu stenja. Pojeo je hleb, a onda je jeo šta je našao – divlje bobice, pečurke, ribu koju je golim rukama hvatao u potoku – a nekih dana uopšte nije jeo. Svejedno je hodao. Kada bi ga namernici pitali kuda se zaputio, on bi im odgovorio, pa bi se neki smejali, neki bi ubrzali korak iz straha da je lud, a treći bi se pak za njega molili, pošto je i njima div odneo dete. Baba Ajub nije dizao glavu, već je samo hodao dalje. Kada su mu se

cipele raspale, vezao ih je za stopala užetom, a kada se uže prekinulo, nastavio je bosonog. Tako je preputovao pustinje, doline i planine.

Napokon je stigao do planine na kojoj se dizala divova tvrđava. Tolika beše njegova čežnja da ispuni zavet da nije stao da se odmori, već je odmah počeo da se penje, sav u ritama, krvavih stopala, kose ulepljene od prašine, ali nepokolebljivo odlučan. Oštre stene sekle su mu tabane. Sokolovi su mu kljuvali obraze dok se penjao pokraj njihovog gnezda. Siloviti naleti vetra zamalo su ga odneli sa planine. Svejedno se dalje penjao, od jedne stene do druge, sve dok napokon nije stao pred ogromnu kapiju divove tvrđave.

„Ko se to usuđuje?“, zagrme divov glas kada baba Ajub kamenom pogodi kapiju.

Baba Ajub izgovori svoje ime. „Dolazim iz sela Majdan Sabz“, reče.

„Jesi li se to smrti uželeo? Druge sigurno nema, kada mi smetaš u mom domu! Šta hoćeš?“

„Došao sam da te ubijem.“

S druge strane kapije usledi tišina. A onda se kapija uz škripu otvori, i nad baba Ajubom se nadvi div u punoj svojoj strahoti.

„Nije nego?“, reče glasom potmulim kao grom.

„O da“, odgovori baba Ajub. „Ovako ili onako, jedan od nas danas će da umre.“

Na tren se učini da će div podići baba Ajuba sa zemlje i dokrajčiti ga jednim jedinim ugrizom zuba oštrih kao bodeži. Nešto, međutim, natera stvorenje da zastane. Ono usitni očima. Možda je to bila sumanutost starčevih reči.

Možda je to bio njegov izgled, odeća u ritama, krvavo lice, prašina što ga je oblepila od glave do pete, otvorene ranice na njegovoj koži. Ili je možda bilo to što u starčevim očima div nije video ni trunčicu straha.

„Odakle ono reče da si?“

„Iz Majdan Sabza“, odgovori baba Ajub.

„Taj Majdan Sabz mora da je daleko, sudeći po tvom izgledu.“

„Nisam došao ovamo da pregovaram. Došao sam da...“

Div diže šaku punu kandži. „Da. Da. Došao si da me ubiješ. Znam. Ali zasigurno imam prava na nekoliko reči pre nego što stradam.“

„U redu“, reče baba Ajub. „Ali samo nekoliko.“

„Hvala ti.“ Div se naceri. „Smem li znati kako sam ti to naudio, pa zaslužujem smrt?“

„Uzeo si mi najmlađeg sina“, odgovori baba Ajub. „On mi je bio najveća dragocenost na svetu.“

Div huknu i kucnu se po bradi. „Ja sam uzeo mnogo dece mnogim očevima“, reče.

Baba Ajub srdito potegnu srp. „Onda ću se osvetiti i u njihovo ime.“

„Moram reći da tvoja hrabrost u meni budi divljenje.“

„Ništa ti ne znaš o hrabrosti“, reče baba Ajub. „Da bi postojala hrabrost, mora postojati nešto što se može izgubiti. Ja sam ovamo došao jer nemam više ništa da izgubim.“

„Imaš da izgubiš život“, reče div.

„Njega si mi već oduzeo.“

Div ponovo huknu pa zamišljeno osmotri baba Ajuba. Posle nekog vremena reče: „Dobro onda. Pristajem da ti izađem na megdan. Ali prvo zahtevam da pođeš za mnom.“

„Samo brzo“, reče baba Ajub. „Ponestaje mi strpljenja.“ Div je, međutim, već hodao ka ogromnoj dvorani i baba Ajub nije imao izbora nego da ga sledi. Pratio je diva kroz lavirint hodnika, čije su tavanice gotovo dodirivale oblake, a sve ih držali ogromni stubovi. Prošli su mnoga stepeništa, i odaje velike da u njih stane čitav Majdan Sabz. Išli su tako sve dok naposljetku div nije uveo baba Ajuba u ogromnu sobu, na čijem je kraju visila zavesa.

„Priđi bliže“, kaza div.

Baba Ajub stade pored njega. Div raširi zavesu. Iza nje beše staklen prozor. Kroz prozor baba Ajub pogleda dole u prostrani vrt. Drvoredi čempresa okruživali su vrt, a oko njih je raslo cveće svih boja. Bilo je vodoskoka s plavim pločicama i mermernih balkona i bujnih zelenih travnjaka. Baba Ajub je video prelepo oblikovane živice i česme što žubore u senci nara. On ni za tri života ne bi mogao da zamisli takvu lepotu.

Ali ono što je sasvim porazilo baba Ajuba beše prizor dece što se veselo igraju i trčkaraju po vrtu. Jurila su se po stazicama i oko drveća. Igrala su se žmurke iza živica. Baba Ajubove oči potražiše među decom i na kraju nađoše ono što su tražile. Eno ga! Njegov sin Kais, živ i zdrav. Izrastao je, a kosa mu je bila duža nego što je baba Ajub pamtio. Na sebi je imao lepu belu košulju i dobre pantalone. Veselo se smejaio dok je jurio za dvojicom drugova.

„Kaise“, prošaputa baba Ajub, a dah mu zamagli staklo. A onda vrisnu sinovljevo ime.

„On te ne može čuti“, reče div. „A ni videti.“

Baba Ajub je skakao, mlatarao rukama i tukao po staklu, sve dok div nije ponovo navukao zavesu.

„Ne razumem“, reče baba Ajub. „Mislio sam...“

„To ti je nagrada“, reče div.

„Šta ti to znači?“, uzviknu baba Ajub.

„Stavio sam te na ispit.“

„Ispit.“

„Ispit tvoje ljubavi. Bio je to, priznajem, surov ispit, i jasno mi je da si zbog njega platio težak danak. Ali si ga prošao. Ovo je tvoja nagrada. I njegova.“

„Šta da nisam to izabrao?“, viknu baba Ajub. „Šta da sam odbio tvoj ispit?“

„Onda bi sva tvoja deca stradala“, odgovori div, „pošto bi svejedno bila prokleta jer im je otac slabić. Kukavica koja bi pustila da svi pomru pre nego što će opteretiti svoju savest. Ti kažeš da nemaš hrabrosti, ali ja je vidim u tebi. Ono što si učinio, breme koje si pristao da poneseš, za to je trebalo hrabrosti. I na tome ti odajem počast.“

Baba Ajub slabašno poteže srp, ali mu on kliznu iz šaka i uz glasan zveket pade na mermerni pod. Kolena mu klecnuše pa je morao da sedne.

„Tvoj sin te ne pamti“, nastavi div. „Ovo je sada njegov život, a sam si video njegovu sreću. Ovde ima najlepšu hranu i odeću, ima drugarstvo i ljubav. Izučava umetnost, jezike i nauku, a i mudrost i milosrđe. Ima svega što mu je potrebno. Jednog dana, kad stasa, možda će rešiti da ode i imaće na to pravo. Slutim da će svojom dobrotom uticati na mnoge živote i da će doneti sreću ljudima koje je zarobila tuga.“

„Hoću da ga vidim“, reče baba Ajub. „Hoću da ga odvedem kući.“

„Zaista?“

Baba Ajub pogleda u diva.

Stvorenje priđe ormaru pored zavese i iz jedne fioke izvadi peščani sat. Znaš li ti, Abdulah, šta je to, peščani sat? Znaš. Dobro. Pa, div uze peščani sat, okrenu ga i stavi ga pred baba Ajubove noge.

„Dozvoliću ti da ga povedeš kući sa sobom“, reče div. „Ako tako odlučiš, on više nikada neće moći da se vrati ovamo. Ako odlučiš suprotno, *ti* više nikada nećeš moći da se vratiš ovamo. Kada sav pesak istekne, pitaću te šta si odlučio.“

Div onda izađe iz odaje, ostavivši baba Ajuba da donese još jednu bolnu odluku.

Povešću ga kući, smesta pomisli baba Ajub. To je najviše želeo, svakim delićem svoga bića. Nije li to video u hiljadu snova? Da ponovo zagrlj malog Kaisa, da mu poljubi obraz i oseti mekotu njegovih šačica? A ipak... ako ga povede kući, kakav ga to život čeka u Majdan Sabzu? U najboljem slučaju težak seljački život kao što je njegov, i ništa više. Pod uslovom da Kais ne umre od suše kao tolika seoska deca. Da li bi mogao sebi da oprostiš, upitao se baba Ajub, da znaš da si mu uskratilo, iz sopstvenih sebičnih razloga, raskošan život i lepu budućnost? S druge strane, ako ostavi Kaisa ovde, kako će to da podnese, tu spoznaju da mu je sinčić živ, da zna i gde je, a da opet ne sme da ga vidi? Kako će to da podnese? Baba Ajub zaplaka. Obuze ga takav očaj da diže peščanik i baci ga u zid, tako da se ovaj razbi u paramparčad, a fini pesak se rasu po čitavom podu. Div se vrati u odaju i zateče baba Ajuba kako poguren stoji nad slomljenim staklom.

„Ti si svirepa zver“, reče baba Ajub.

„Kada proživiš ovoliko dugo koliko ja“, odgovori div, „shvatiš da su svirepost i blagost samo nijanse iste boje. Jesi li odlučio?“

Baba Ajub obrisa suze, uze srp i priveza ga za pojas. Polako krenu ka vratima oborene glave.

„Ti si dobar otac“, reče div kad baba Ajub prođe pored njega.

„Dabogda se pekao u vatrama pakla zbog onoga što si mi uradio“, reče baba Ajub umorno.

Izašao je iz odaje i krenuo hodnikom, kada ga div pozva.

„Uzmi ovo“, reče div. Stvorenje pruži baba Ajubu bočicu s nekakvom tamnom tečnošću. „Ispij je usput. Zbogom.“

Baba Ajub uze bočicu ne izgovorivši više ni jednu jedinu reč.

Mnogo dana kasnije, njegova žena je sedela i čekala na kraju porodične njive baš kao što je nekada baba Ajub sedeo na istom mestu u nadi da će ugledati Kaisa. Kako su dani prolazili, sve je više gubila nadu da će joj se muž vratiti. Seljani su o baba Ajubu već govorili u prošlom vremenu. Jednog dana ona je ponovo sedela na zemlji, a na usnama joj je poigrala molitva, kad je videla suhu priliku kako iz pravca planina prilazi Majdan Sabzu. Prvo je pomislila da je to nekakav izgubljeni derviš, mršav čovek odeven u rite, praznih očiju i upalog lica, i tek kada je prišao bliže, prepoznala je svog muža. Srce joj ustrepta od radosti i ona uskliknu od olakšanja.

Pošto se umio, i pošto su mu dali vode da se napije i hrane da se najede, baba Ajub leže u svojoj kući, a seljani su kružili oko njega i obasipali ga pitanjima.

„Gde si to bio, baba Ajube?“

„Šta si video?“

„Šta ti se desilo?“

Baba Ajub nije mogao da im odgovori, zato što se nije sećao šta mu se desilo. Nije se sećao ničega o putovanju, ni uspona na divovu planinu, ni razgovora s divom, ni ogromne tvrđave, ni velike sobe sa zavesom. Bilo je kao da se probudio iz već zaboravljenog sna. Nije pamtio ni tajni vrt ni decu niti da je video svog sina Kaisa kako se među drvećem igra s drugovima. Zapravo, kada je neko spomenuo Kaisovo ime, baba Ajub je zbunjeno zatrepao. „Ko?“, upitao je. Nije se sećao da je uopšte imao sina po imenu Kais.

Da li shvataš, Abdulah, kako je to bio milosrdan čin? Da je napitak izbrisao sve te uspomene? To je bila baba Ajubova nagrada što je prošao drugi divov ispit.

Tog proleća, nebo se napokon otvorilo nad Majdan Sabzom. A iz njega nije pala slabašna kišica kao prethodnih godina, već je udario jak, jak pljusak. Krupne kapi lile su s neba i selo je žedno ustalo da ih dočeka. Voda je čitavog dana dobovala po krovovima Majdan Sabza i nadjačala svaki drugi zvuk na svetu. Teške, nabubrele kišne kapi kotrljale su se sa vrhova lišća. Bunari se ispuniše, a reka nadode. Brda se na istoku zazeleneše. Po prvi put posle mnogih leta deca su se igrala na travi, a krave su pasle. Svi su se veselili.

Pošto kiša stade, seljane je čekao posao. Nekoliko zidova od naboja je propalo, poneki krov se urušio, a čitavi delovi pašnjaka pretvorili su se u močvare. Međutim, posle jada proteklih deset godina, žitelji Majdan Sabza nisu se žalili. Ponovo su digli zidove, popravili krovove

i isušili kanale za navodnjavanje. Te jeseni je baba Ajub sakupio najveći prinos pistaća u svom životu, a sledeće godine, pa i one za njom, usevi su mu bili još bogatiji. U velikim gradovima gde je prodavao svoju robu, baba Ajub je ponosno sedeo iza piramida pistaća i osmehivao se kao najsrećniji čovek što je hodao po zemlji. Majdan Sabz više nije pohađala suša.

Nema tu još mnogo šta da se kaže, Abdulah. Možda ćeš, međutim, pitati, da li je kroz selo ikada prošao mlad i naočit čovek na konju, na putu ka velikim pustolovinama? Je li možda zastao da se napije vode, koje je selo sada imalo u izobilju, i je li seo da prezalogaji sa seljanima, možda čak i sa samim baba Ajubom? To ti ne mogu reći, sine. Ali ti mogu reći da je baba Ajub doživeo duboku, duboku starost. Mogu ti reći da je video svoju decu kako se žene i udaju, kao što je oduvek želeo, i mogu ti reći da su mu deca dala mnogo unučića, a svako od njih je baba Ajubu donelo veliku sreću.

A takođe ti mogu reći da nekih noći, bez nekog posebnog razloga, baba Ajub nije mogao da zaspi. Premda je sada bio veoma star čovek, još je mogao sam da se kreće, mada se poštapao. I tako se tih besanih noći iskradao iz kreveta ne budeći ženu, pa je uzimao štap i izlazio iz kuće. Hodao je kroz mrak, kuckajući štapom pred sobom, dok mu je noćni povetarac milovao lice. Udno njegove njive bio je jedan pljosnat kamen i on bi sedao na njega. Često bi tu proveo čitav sat ili duže, zurio u zvezde, u oblake što plove kraj meseca. Razmišljao je o svom dugačkom životu i zahvaljivao bogu na obilju i radosti koje su mu darivane. Hteti više, priželjkivati više, znao je, bilo bi sebično.

Radosno bi uzdahnuo i slušao vetar kako duva s planina, cvrkut noćnih ptica.

Ali s vremena na vreme pomislio bi da kroz njih čuje još nešto. Uvek isto, prodorni zvuk zvonceta. Nije shvatao zašto to čuje, sam u tami, kada sve ovce i koze spavaju. Ponekad bi rekao sebi da mu se samo pričinja, a ponekad je bio toliko ubeđen u suprotno da je dovikivao u tamu: „Ima li koga? Ko ide? Pokaži se.“ Odgovora, međutim, nikada nije bilo. Baba Ajub nije shvatao. Baš kao što nije shvatao zato bi ga talas nečega, nečega nalik na sam kraj tužnog sna, uvek zapljusnuo kad čuje to zvonce, svaki put ga začudivši kao neočekivan nalet vetra. Ali to bi onda prošlo kao što prolazi sve. Prošlo bi.

I to ti je to, sine. To je kraj priče. Nemam ništa više da kažem. A sada je stvarno kasno i ja sam umoran, i tvoja sestra i ja ustajemo u zoru. Zato utrni sveću. Spusti glavu i sklopi oči. Lepo spavaj, sine moj. Ujutro ćemo se oprostiti.